

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

MOKYMO MEDŽIAGA

MOKYTOJAMS

OUTPUT 02

Projekto „IMPETUS-TOC“ medžiaga
finansuojama pagal „ERASMUS+“ programą

Mokymo medžiagos turinys yra tarptautinio projekto IMPETUS-TOC „Inovatyvių metodų taikymas kritinio mąstymo ugdymui, naudojant Apribojimų teoriją“ rezultatas. Šis projektas finansuojamas remiant Europos Komisijai pagal Erasmus+ programą (KA201, projekto numeris: 2019-1-PL01-KA201-065733).

Šis leidinys atspindi tik autorių požiūrį, todėl Komisija negali būti laikoma atsakinga už bet kokį jame pateikiamos informacijos naudojimą.

Autoriai:

Lenkija: Dorota Maniszewska, Joanna Mańkowska, Sylwia Nitkowska, Maria Marcińczuk,
Marta Piernikowska-Hewelt

Italija: Antonella Cuntreri, Milena Manganello, Marinella Pitino

Lietuva: Adelė Bakšienė, Daiva Žiogienė

Organizacijos prisidėjusios rengiant leidinio tekstą:

Lenkija: Niepubliczna Szkoła Podstawowa Lokomotywa

Italija: ISTITUTO COMPRENSIVO BERLINGUER

Lietuva: Anykščių švietimo pagalbos tarnyba

Autorių teisės: šis darbas yra licencijuotas pagal Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0 tarptautinę licenciją.

Išleistas 2022 m

TURINYS

Įvadas	4
1. TOC filosofija ir tarpininkavimas mokykloje	5
1.1. TOC filosofija	5
1.2. Švietimo TOC	6
1.3. Tarpininkavimas mokyklose	7
1.4. Darbas su konfliktu - konflikto debesis	7
2. TOC priemonės mokytojo asmeniniame tobulėjime - praktinis taikymas	8
2.1. Vertinimas kaip vidinio ir išorinio konflikto šaltinis	9
2.1.1. Mokytojo vidinis konfliktas	11
2.1.1.1. Mokytojo vidinis konfliktas - debesis 1	11
2.1.1.2. Mokytojo vidinis konfliktas - 2 debesis	13
2.1.1.3. Mokytojo vidinis konfliktas - debesis 3	15
2.1.2. Išorinis tėvų ir mokytojo konfliktas	15
2.1.3. Konfliktų debesis - individualus darbas	15
2.1.4. Loginė šaka - formuojamasis vertinimas - savarankiškas darbas	17
2.1.5. Ambicingas tikslas - formuojamasis vertinimas - savarankiškas darbas	17
3. TOC įrankių naudojimas pamokose	19
3.1. Pamokų planų pavyzdžiai - 1. SCENARIJUS. Bendravimas.	19
3.2. Pamokų planų pavyzdžiai - 2 TEKSTAS. Kalnai	23
4. Tarpininkavimą/mediaciją palaikančios mokyklos aplinkos kūrimas - praktiniai patarimai	26
5. TOC naudojimas tarpininkaujant mokyklose	27
5.1. Tarpininkavimo mokykloje scenarijus naudojant TOC įrankius	27
5.2. Pavyzdinių užduočių, skirtų tarpininkavimui mokykloje, pasiūlymai	27
6. Apibendrinimas	32

Įvadas

Ši medžiaga skirta mokytojams, auklėtojams ir švietimo specialistams, išklausiusiems mokymus apie TOC priemones švietime. Šis vadovas gali būti naudojamas mokytojo saviugdai ir kaip konspektas lektoriams, rengiantiems mokymo kursus. Jo paskirtis – padėti pedagogams naudoti TOC priemones, diegiant ir naudojant jas kasdiniame darbe.

Mūsų patirtis rodo, kad pedagogams po mokymų kurso reikia paramos, todėl šio vadovo naudojimas padės mokymų dalyviams palengvinti pokyčių įgyvendinimo procesą kritinio mąstymo diegimo mokykloje srityje. Autoriai taip pat siekia skatinti mokymosi kultūros ir palankios tarpininkavimo mokykloje aplinkos kūrimą. Pastebėta, jog norint, kad švietimo aplinkoje įvyktų ilgalaikis pokytis, būtini du žingsniai:

1. mokymas naudotis naujomis priemonėmis, metodais ir technikomis, aprūpinant mokytojus ir teikiant jiems paramą, kad jie galėtų tobulinti savo įgūdžius pagrindinėms kompetencijoms įgyti,
2. papildoma parama mokymuose dalyvavusiems mokytojams.

Pagrindinė šios medžiagos paskirtis – padėti ir paskatinti mokymų dalyvius iš karto po mokymų naudoti naujai įgytas žinias ir įgūdžius kasdiniame gyvenime. Ugdymo turinį, užsiėmimus vaikams reikėtų pertvarkyti taip, kad juose atsirastų vietos TOC priemonių įgyvendinimui. Šiame procese siūlome vykdyti šias veiklas: papildyti ir praplėsti žinias, kurias mokytojai ką tik įgijo mokymų metu, praktiškai išbandyti ir analizuoti pateiktus scenarijus, kurti naujus pamokų planus, naudojant TOC priemones.

Antrame skyriuje pateikiami paruošti pavyzdžiai, kaip naudoti TOC įrankius mokytojo asmeniniam tobulėjimui, kaip juos panaudoti edukacinių veiklų su vaikais ir paaugliais, siekiant elgesio pokyčių. Šiuose pavyzdžiuose taip pat pateikiama kaip galima naudoti priemones rengiant mediacijos/tarpininkavimo užsiėmimus mokykloje.

Skaitytojas gali rasti pamokų planus, kaip naudoti TOC įrankius pradinėje mokykloje. Pateikiami paruošti pamokų, kuriose naudojamos TOC priemonės, pasiūlymai jaunesniųjų SP klasių mokiniams. Scenarijai – tai išsamūs pasiūlymai konkrečioms pamokoms arba pamokos eigos fragmentai, juose pateikiami debesies, šakos, ambicingų tikslų pavyzdžiai, kai kurie iš jų orientuoti į 4 kompetencijų ugdymą, pateikiamos paruoštos užduotys ir idėjos kūrybiškumui ugdyti.

Apibendrinant galima teigti, kad šį vadovą sudaro:

- trumpas įvadas į TOC pagrindus, daugiausia dėmesio skiriant TOC taikymui mokykloje,
- TOC priemonių, skirtų veiksmingam tarpininkavimui mokykloje, pristatymas,
- idėjos, kaip taikyti TOC asmeniniame darbe,
- įgyvendintų pamokų ir (arba) veiklų pavyzdžiai,
- idėjos ir pavyzdžiai, užduotys savarankiškam darbui,
- idėjos, pasiūlymai, scenarijai pamokų ir ugdomosios / edukacinės veiklos vedimui.

1. TOC filosofija ir tarpininkavimas mokykloje

TOC priemonės turi didelę svarbą, formuojant mąstymo modelius ir ugdant kritinį mąstymą. Jos taip pat turi ne mažesnę potencialą bendravimo ir psichoedukaciniam ugdymui. Visų pirma, konflikto debesį, kaip rodo priemonės pavadinimas, galima naudoti priešingiems reikalavimams iliustruoti, todėl tai puiki priemonė asmeniniam, darbui poroje ar grupėje, sprendžiant konfliktus.

1.1. TOC filosofija

TOC švietime – tai programa, padedanti vaikams ir jaunimui ugdyti kritinį mąstymą, asmeninį tobulėjimą ir spręsti konfliktus. Programa pagrįsta TOC (angl. Theory of Constraints) metodu, kurį sukūrė Dr. Eliyahu Goldratt, valdymo filosofija. TOC sulaukė didžiulio populiarumo versle, šį metodą taiko daugelis tarptautinių organizacijų. Su juo susipažinę MBA studentai visame pasaulyje. E. Goldratt savo idėją pirmą kartą aprašė 1984 m. knygoje „Tikslas“. Knyga buvo daug kartų perleista, o pats autorius, dr. E. Goldratt, parašė daug kitų knygų, kuriose plėtojo šią vadybos koncepciją. TOC, arba Apribojimų teorija, yra koncepcijų rinkinys, padedantis rasti praktinius ir veiksmingus sprendimus versle kylančioms problemoms, kurios trukdo arba stabdo organizacijos augimą. Apribojimų teorija – tai mąstymo priemonių rinkinys, leidžiantis pažvelgti į procesus, kurie turi vykti siekiant įveikti nustatytus apribojimus, nes jie trukdo asmeniui, grupei ar organizacijai pasiekti tikslą. Dirbant su TOC įrankiais daug dėmesio skiriama silpniausiai grandžiai, kuri mažina kokybę, neigiamai veikia galutinį visos sistemos rezultatą. Silpniausios grandies suradimas suteikia mums galimybę diagnozuoti ir nustatyti, kur reikia nukreipti atitinkamą paramą arba pertvarkyti sistemą, kad būtų pasiektas

geresnis jos vystymasis. E. Goldratt nustatė keturias veiksmingas vystymosi gaires. Pirmasis iš TOC filosofijos ramsčių – įgimtas paprastumas, priešingai nei įprasta manyti, koks sudėtingas yra pasaulis. Paprastumo siekis išreiškiamas aiškia schema. E. Goldratt skatina naudoti TOC priemones, kad pasaulyje būtų atrasti ryšiai, harmonija ir paprastumas. Antroji gairė – įsitikinimas, kad žmonės yra geri. Ši prielaida apsaugo mus nuo vertinimo ir leidžia palaikyti idėją, kad geri ketinimai yra žmogaus veiksmų pagrindas. Kita prielaida yra ta, kad bet kokią konfliktą galima išspręsti. Remiantis TOC filosofija, palaikant šį įsitikinimą, reikia ieškoti abiem pusėms naudingo sprendimo. Paskutinis elementas „prieš sakydamas „žinau“ – pagalvok. E. Goldratt teigia, kad greitas atsakymo pateikimas uždaro mus nuo mąstymo ir problemos analizės. Įsitikinę savo pranašumu, žiniomis ir gebėjimu pasirinkti geriausią įmanomą sprendimą, negalime įsiklausyti į kitos pusės argumentus. Kartais verta vadovautis intuicija, bet taip pat verta sustoti ir patikrinti, ar mūsų pirmoji reakcija teisinga, ar pakankamai atsižvelgėme į duomenis. Prielaida, kad visada galime sužinoti ką nors naujo, kad galime padaryti daugiau ir geriau, suteikia mums galimybę suaktyvinti kritinį mąstymą. Ieškoti glaudžių loginių sąsajų savo įsitikinimuose, tvarkytis peržengiant savo ribotumą ir ugdyti priežasties ir pasekmės mąstymą. Kartu Goldratt skatino naudoti TOC priemones faktams, turimoms žinioms patikrinti. Tai puiki paskata nuolat mokytis, siekti žinių mūsų sparčiai besikeičiančioje tikrovėje.

1.2. Švietimo TOC

1995 m. E. Goldratt įkūrė ne pelno siekiančią organizaciją „TOC for Education“ (toliau – TOC švietime), kuri nuo pat pradžių propagavo TOC mąstymo priemones švietime. TOC švietime tikslas – padėti mokiniams įgyti žinių ir įgūdžių ugdant gebėjimą savarankiškai priimti sprendimus, prisiimti atsakomybę ir įprotį numatyti priežastis ir pasekmes. TOC švietime priemonių universalumas leidžia jas naudoti ugdomajame darbe su bet kokio amžiaus grupe ir vaikais, patiriančiais įvairių sunkumų ar turinčių negalią. TOC priemonės gali būti naudojamos mokomosiose klasėse, pristatant naują medžiagą ir įtvirtinant jau turimas mokinių žinias, taip pat ugdomajame, auklėjamajame ir tarpininkavimo darbe kaip priemonė asmeniniam tobulėjimui.

1.3. Tarpininkavimas mokyklose

Projekto metu mokykloje du patyrę tarpininkai/mediatoriai pristatė bendraamžių tarpininkavimo/mediatorių klubą. 6 ir 7 klasių mokiniai kartą per savaitę dalyvavo reguliariuose susitikimuose ir žingsnis po žingsnio mokėsi tarpininkavimo/mediacijos programos. Jie mokėsi bendrauti, atpažinti poreikius ir suprasti, kad už kiekvieno konflikto sukeliančio elgesio slypi poreikis, kurį reikia patenkinti arba bent jau jį pripažinti. Jie mokėsi atskirti poreikius nuo strategijų ir sužinojo apie elgesio stilius konflikto metu. Įgiję šias pagrindines žinias, jie susipažino su mokyklos tarpininko/mediatoriaus vaidmeniu, iš pradžių atliko užduotis klasėje, o vėliau vis drąsiau išbandė savo jėgas kaip tarpininkai/mediatoriai. Pradžioje vadovaujami mokytojo, o vėliau visiškai savarankiškai, poromis, jie padėjo savo jaunesniems kolegoms spręsti ginčus ir rasti visiems naudingus sprendimus. Tarpininkavimą/mediaciją ir TOC vienija principas – ieškoti abiem pusėms naudingų sprendimų ir atmesti konflikto sprendimo strategiją – kompromisą kaip žalingą ir nenaudingą. Konflikto debesis yra pagrindinė, pagalbinė TOC priemonė, naudojama tarpininkaujant. Jis parodo, kad abi besiginčijančios pusės turi aiškius poreikius, kad jas vienija bendras kilnus tikslas ir kad vienintelis konfliktą sukeliantis dalykas yra strategijos, dar vadinamos reikalavimais, kurios yra tik būdas patenkinti poreikius, arba tai, kas mums svarbu, ir yra daugybė galimų kelių, iš kurių galima rinktis.

1.4. Darbas su konfliktu - konflikto debesis

Konfliktų sprendimui siūlome dviejų tipų užduotis. Pirmoji užduotis susijusi su mūsų vidiniais išgyvenimais, dilemomis, kurias sprendžiame patys. Antroji – su konfliktais, kurie kyla tarp dviejų šalių. Visi pavyzdžiai, susiję su konfliktais – tiek vidiniais, tiek išoriniais – yra pagrįsti autorių patirtimi.

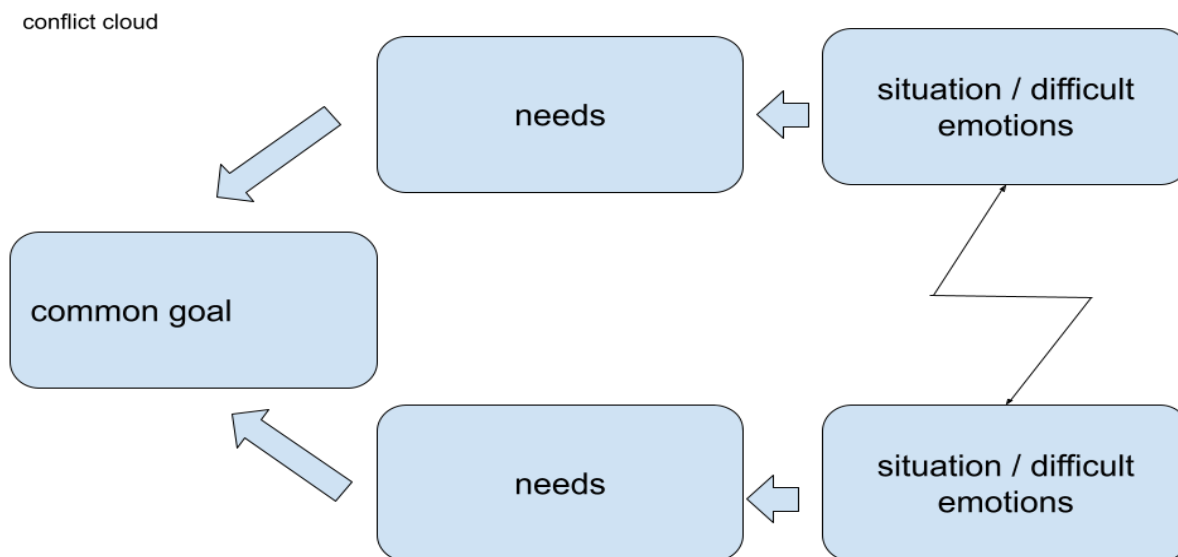
Norint dirbti su konfliktų debesimi, būtina suprasti TOC prielaidas. Verta dar kartą grįžti prie keturių TOC ramsčių kaip prielaidų, kurios yra esminės naudojant priemones, kad mokymosi ir (arba) mokymo procesas nesiremtų vien tik priemonėmis. Tuomet kyla pavojus jas naudoti pernelyg paviršutiniškai arba jomis manipuliuoti. Norint naudoti TOC priemones, taip pat reikalingos bazinės psichologinės žinios apie emocijas ir poreikius. Atskirti emocijas ir strategijas, atpažinti savo poreikius ir žinoti reakcijas neapibrėžtumo, konflikto, sunkumų situacijose. Pagrindinis vaikų psichologinis ugdymas vyksta tada, kai mokiniai išmoksta

naudotis debesiu per pamokas ir kaip priemone, kuri jiems pasitarnauja bendraamžių tarpininkavime/mediacijoje. Čia turime dvejopą patirtį. Viena vertus, debesio paprastumas, jo schematiška, grafinė forma vaikams yra natūraliai priimtina ir lengvai naudojama. Kita vertus, vaikai, kelis kartus išbandę debesies metodą, greitai įsimena schemą, kad tampa savo aplinkos ugdytojais. Jie tarsi natūraliai randa už norų slypinčius poreikius ir žino, kad daugiausia dėmesio reikia skirti sprendimui, kuris būtų naudingas abiem konflikto pusėms.

2. TOC priemonės mokytojo asmeniniame tobulėjime - praktinis taikymas

Peržvelgus vadove siūlomus pavyzdžius, kuriuose bandome parodyti mąstymo procesą, lieka vietos savarankiškam darbui. Skatinama savarankiškai mąstyti apie patiriamus konfliktus ir dilemas ir ieškoti už jų slypinčių poreikių. Juk būtent poreikiai suteikia kryptį mūsų veiksams. Noras juos patenkinti išreiškiamas norais, kurie paprastai yra viena iš daugelio strategijų ar galimybių patenkinti atskleistus poreikius. Laikas, praleistas atpažįstant savo poreikius, išreikštus norais, matant kito asmens poreikius ir bandant rasti „laimi – laimi“ sprendimą be kompromisų, kuris visada susijęs su tam tikrais nuostoliais, ir galiausiai matant bendrą tikslą, suteiks daugiau laisvės dirbant su mokiniais ir ugdytiniais.

Norint efektyviai dirbti savarankiškai su TOC priemonėmis, būtina turėti konfliktų debesies diagramą ir nuolat lydintį poreikių sąrašą.

Paveikslas.1. TOC įrankis – Konflikto Debesis

Dirbant su konfliktų debesimi, būtina dirbti su poreikių sąrašu. Tinka bet koks poreikių sąrašas jūsų kalba. Galite rasti poreikių sąrašus, suskirstytus į sritis: pavyzdžiui, poreikiai, susiję su savo tobulėjimu, su savo kūnu, autonomija, šventėmis, gedulu, Dvasine bendruomene, linksmybėmis ir džiaugsmu, fiziniais poreikiais, ... ir daug kitų. Tikriausiai tinkamiausias būtų bet kuris sąrašas, kurį NVC praktikai sukūrė Maršalas Rosenbergas.

2.1. Vertinimas kaip vidinio ir išorinio konflikto šaltinis

Mokinių pasiekimų vertinimas gali būti daugelio mokytojo vidinių dilemų ir išorinių konfliktų šaltinis įvairiais lygmenimis: mokinys-mokytojas, mokytojas-mokytojas, mokinys-tėvai, mokinys- tėvai ir mokytojas-vadovas. Jį galima priimti kaip rodiklį, kad mokinys nepakankamai arba nepakankamai greitai išmoko medžiagą. Kartu jis gali aiškiai parodyti mokiniui, ko iš jo reikalaujama, ir nukreipti jo darbą. Tėvams pažymys gali signalizuoti, kad jo vaikui reikia parodyti tam tikrą kryptį. Pažymys gali pasakyti, kad vaikas susiduria su tam tikrais sunkumais, kurių neįveiks be suaugusiojo pagalbos. Kita vertus, jis taip pat gali

signalizuoti, kad vaikas tam tikra kryptimi rodo polinkį ir turi talentą, kurį verta ugdyti ir plėtoti. Mokytojui tai gali būti jo darbo rezultatų įvertinimas. Toliau pateikti debesis gali padėti išanalizuoti būdą, kuriuo eina mokytojas, pasirinkęs norimą vertinimo būdą. Parodyti kiekvienos sistemos silpnąsias ir stipriąsias puses ir priartinti jus prie sprendimo, kuris geriausiai atitinka jus, jūsų mokymo filosofiją, tinkamiausią jūsų mokyklai ir jūsų darbo su mokiniais.

Vertinimas yra labai svarbus klausimas mokykloje. Jis kelia daug emocijų įvairiais lygmenimis. Jis kelia klausimą, kam jo reikia. Kam jis naudingas ir ar visada prisideda prie mokinio ir mokytojo tobulėjimo. Neabejotina, kad jis gali atlikti galios palaikymo funkciją mokytojo (kurį vertina direktorius ar kitas viršininkas) ir mokinio, kurį vertinimas gali motyvuoti, demotyvuoti ar net pažeminti, atžvilgiu. Taigi matome, kad vertinimas gali atlikti skirtingas funkcijas. Jis gali būti galios elementas arba atlikti diagnostinį vaidmenį. Idealiu atveju jis tampa kompasu ir nustato mokytojo bei mokinio veiklos kryptį ir tempą. Daugelis žmonių, tiek mokytojų, tiek tėvų, yra įsitikinę, kad dešimtmečius švietime veikia skaičių arba balų sistema. Tačiau mes prie jos pripratome. Kartais ji laikoma natūralia mokyklos aplinkos dalimi ir šiandien neatlieka savo funkcijos. Ji kelia prieštaravimus vaikų ir paauglių raidos psichologijos požiūriu. Ji gali prisidėti prie neurozės ir daugelio sutrikimų atsiradimo.

Mokinio mokymosi pasiekimų vertinimas turi savo pateisinimą. Atsižvelgiant į 2007 m. balandžio 30 d. nacionalinio švietimo ministro įsakymą dėl mokinių ir mokinių vertinimo, klasifikavimo ir skatinimo principų bei mokinių egzaminų ir testų vykdymo valstybinėse mokyklose principų, jį sudaro mokytojo pripažinimas, kad mokytojas pripažįsta mokinio žinių ir gebėjimų, susijusių su ugdymo reikalavimais, kylančiais iš mokykloje įgyvendinamų bendrųjų programų ir mokymo planų, įsisavinimo lygį ir pažangą.

Vertinimas, skirtas tarnauti mokymuisi, suprantamam kaip tobulėjimas, skirtas tarnauti mokiniui, mokytojui ir tėvams, yra daugelio švietimo diskusijų tiek pedagogų konferencijose, tiek mokyklų užkulisiuose objektas. Toliau kviečiame pažvelgti galimų mokytojų dilemų, susijusių su vertinimu pažymiu ir formuojamuoju vertinimu, analizę.

Tinkamas vertinimas gali būti rodiklis ir tenkinti daugelį esminių mokymo proceso dalyvių poreikius, pavyzdžiui, teisingumo, aiškumo ir tobulėjimo poreikį. Kartu jis gali sukelti daugybę emocijų, rodančių, kad poreikiai nėra patenkinami. Pavyzdžiui, nerimo jausmas gali mums signalizuoti, kad teisingumo ar komforto poreikis nepatenkintas.

2.1.1. Mokytojo vidinis konfliktas

Toliau pateikiami mokytojų vidiniai konfliktai, atskleisti naudojant TOC konfliktų debesį. Visi pavyzdžiai pagrįsti tuo pačiu konfliktu:

rašyti pažymius – formuojamasis vertinimas

Tuomet prie tų pačių reikalavimų, arba kitaip tariant, vertinimo strategijų, priskiriami juos grindžiantys poreikiai.

2.1.1.1. Mokytojo vidinis konfliktas - debesis 1

Vidinis konfliktas: Vertinti pažymiu – vertinti formuojamuoju būdu

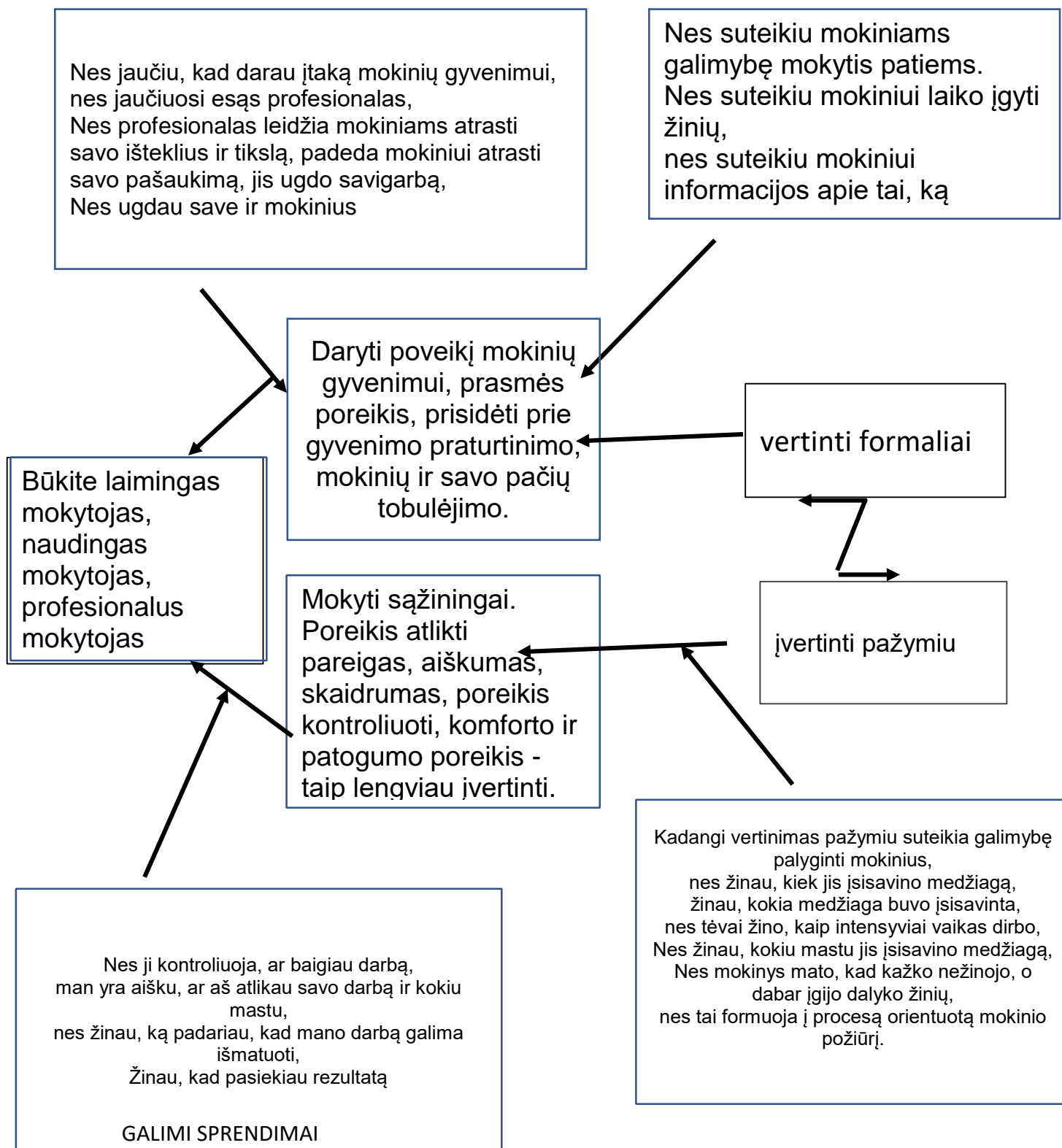
Pirmajame debesyje turime poreikį: vertinti pažymiu →, kurį palaiko šie poreikiai: teisingai mokyti, gerai atlikti savo pareigą, aiškumas, skaidrumas, patogumas ir paprastumas (darant prielaidą, kad lengviau ir greičiau pateikti skaitmeninį įvertinimą nei kurti aprašą);

Kitoje pusėje – konflikte turime poreikį: formuojamasis vertinimas → palaikomas poreikių: daryti poveikį mokinių gyvenimui, prasmės poreikis, prisidėti prie gyvenimo turtinimo, mokinių ir savo pačių tobulėjimo.

Abi konfliktuojančias puses vienija bendras tikslas:

Būti laimingu mokytoju, būti naudinga mokytoju ir profesionaliu mokytoju.

Papildomuose langeliuose pateikiame prielaidų pagrindimus. Kaip norai atitinka poreikius ir kaip išvardyti poreikiai atitinka tikslą. Tada sudarome galimų mūsų dilemos sprendimų sąrašą.

- formuojamuoju vertinimu stebima, ką mokinys pasiekė skirtingais mokymosi etapais,
- mokytojas turi aiškius kriterijus, ką mokinys turėtų gebėti atlikti, kokias kompetencijas ir žinias įgyti, taip pat apie tai aiškiai informuoja mokinius,

- mokinys žino, ko išmoko, žino, ką konkrečiai žino,
- mokytojas žino, kokią medžiagą jis yra įsisavinęs,
- mokinys žino, kad padarė pažangą pagal savo galimybes, žino savo stipriąsias puses, bet ir dalyko ribotumus, gali juos priimti, kad ugdytų savo gabumus.

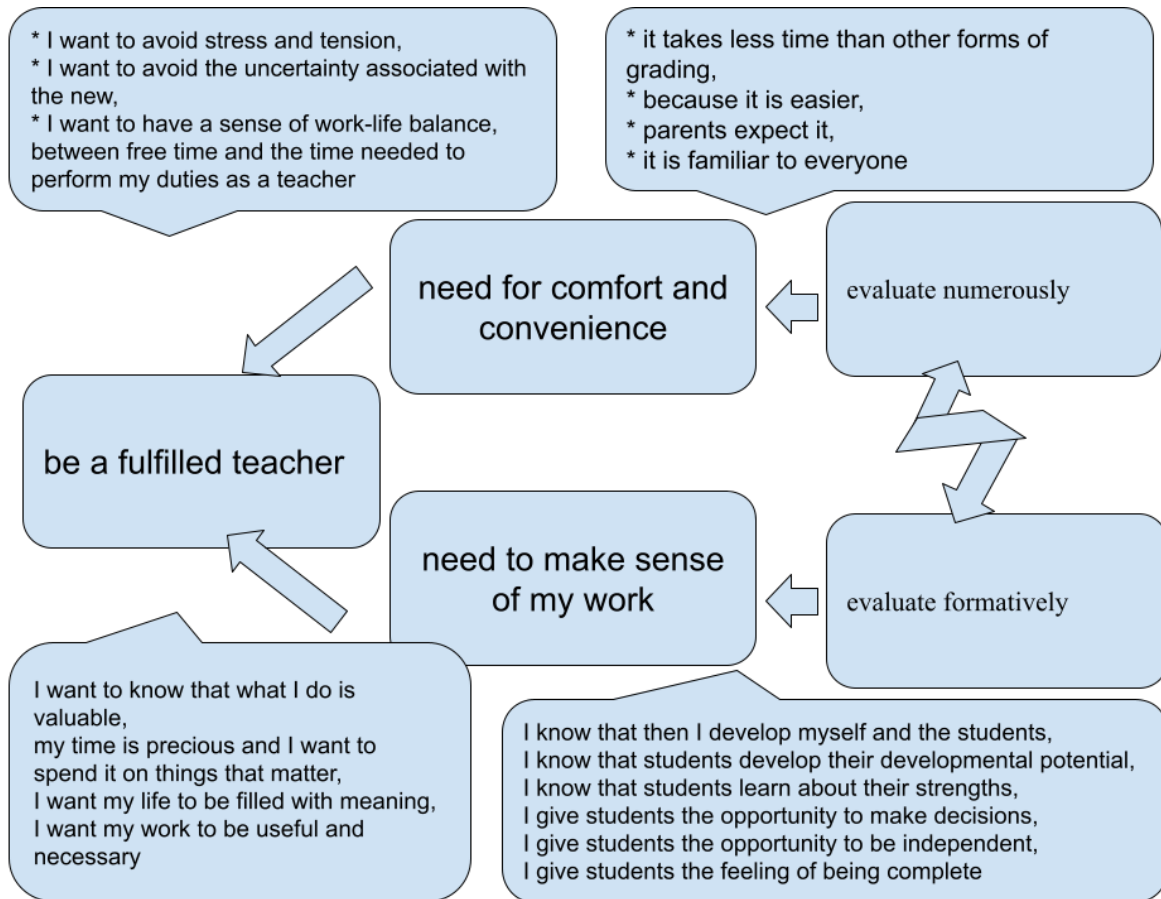
2.1.1.2. Mokytojo vidinis konfliktas - 2 debesis

Vidinis konfliktas: Vertinti pažymiu – vertinti formuojamu būdu.

Atrodo, kad tai tas pats vidinis konfliktas, tačiau šį kartą už norų slypi skirtingi poreikiai. Noro vertinti pažymiu atveju, konfliktą svarstome kaip komforto poreikį ir prasmės poreikį. Kita vertus, už noro vertinti formuojamu vertinimo būdu, labiausiai išryškėja atliekamo darbo, kuriame įžvelgiame prasmę, poreikis.

Elgiamės taip, kaip nurodyta pirmiau, sekdami nurodytus veiksmus. Braižome konflikto debesį. Norų viršūnėje esanti žaibo rodyklė primena, kad turime supriešinti, vienas kitą paneigiančius norus (arba bent jau tokia prasme juos svarstome). Tada ieškome poreikių, kurie atsiskleidžia už šių norų ir bendro tikslo, vienijančio dvi konfliktuojančias tikroves. Kitas žingsnis – surašyti loginį pagrindimą, arba, kitaip tariant, pateisinimus, kodėl, kaip konkrečiu noru galiu patenkinti atskleistus poreikius ir kaip mano poreikių patenkinimas paveiks užsibrėžto tikslo pasiekimą. Galiausiai surašome galimus sprendimus, kuriuos pastebime atlikę darbą.

Toliau pateiktoje schemoje pateikiamas konflikto debesies pavyzdys.

GALIMI SPRENDIMAI:

- ieškau ir taikau jau paruoštus sprendimus - pedagogikos istorijoje taikomus vertinimo metodus,
- dažną vertinimą keičiu grįžtamoju ryšiu, būnu su mokiniais, teikiu grįžtamąjį ryšį,
- išklausau tėvų, kurie norėtų, kad vaikai gautų formuojamąjį vertinimą. Bendradarbiauju su tėvais ir mokytojais. Ieškau sąjungininkų, atsisakau vertinimo pažymiu.
- ieškau paramos kolegų tarpe, kurie norėtų stebėti mokinių pažangą kitokiu, formuojamuoju būdu.

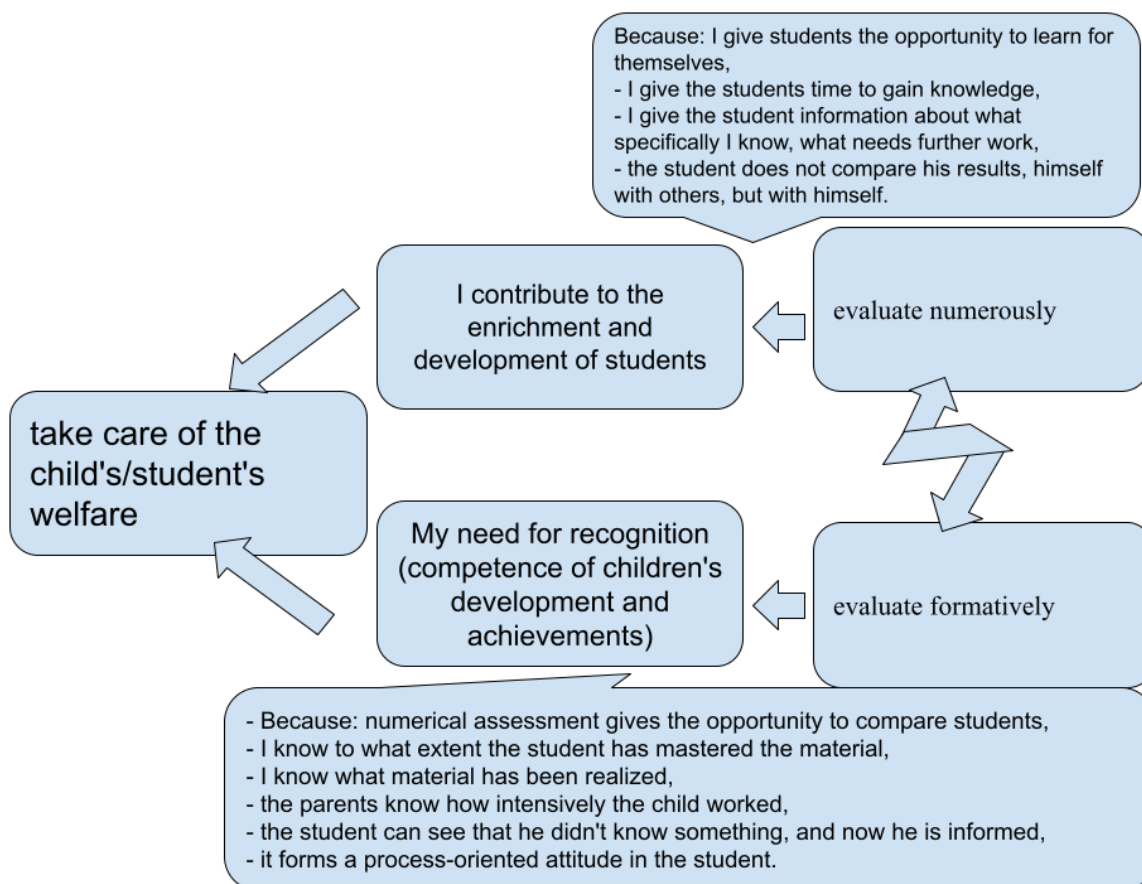
2.1.1.3. Mokytojo vidinis konfliktas - debesis 3

Konfliktas: vertinti pažymiu - nevertinti pažymiu

GALIMI SPRENDIMAI:

- MOKYKLOSE, KURIOSE MOKINIAI MOKOSI PAGAL MOKOMĄJĮ DALYKĄ:
- Vykdu stebėsenos diskusijas,
- naudojuosi kitų patirtimi ir parengtais sprendimais,
- dirbu su mokytojais, kurie mokinius vertina skirtingai,
- naudoju priemones, kurios leidžia stebėti procesą.

2.1.2. Išorinis tėvų ir mokytojo konfliktas

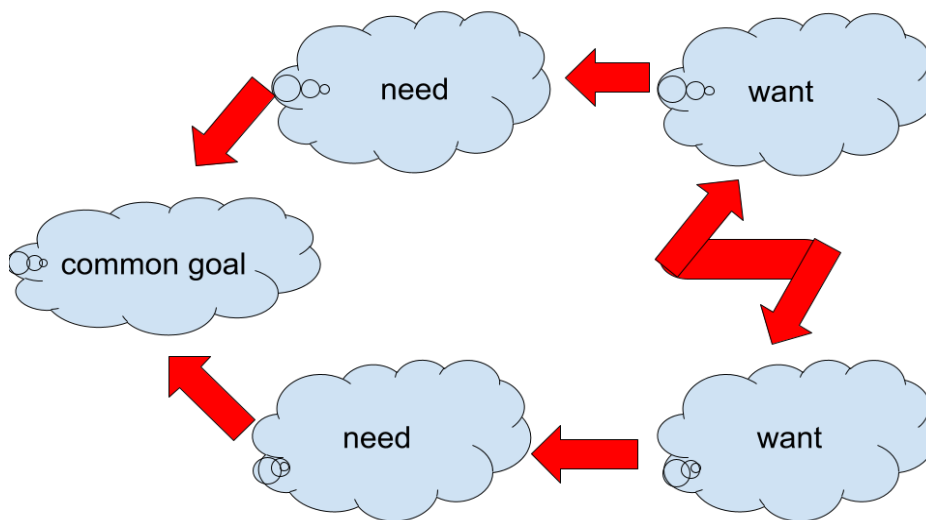
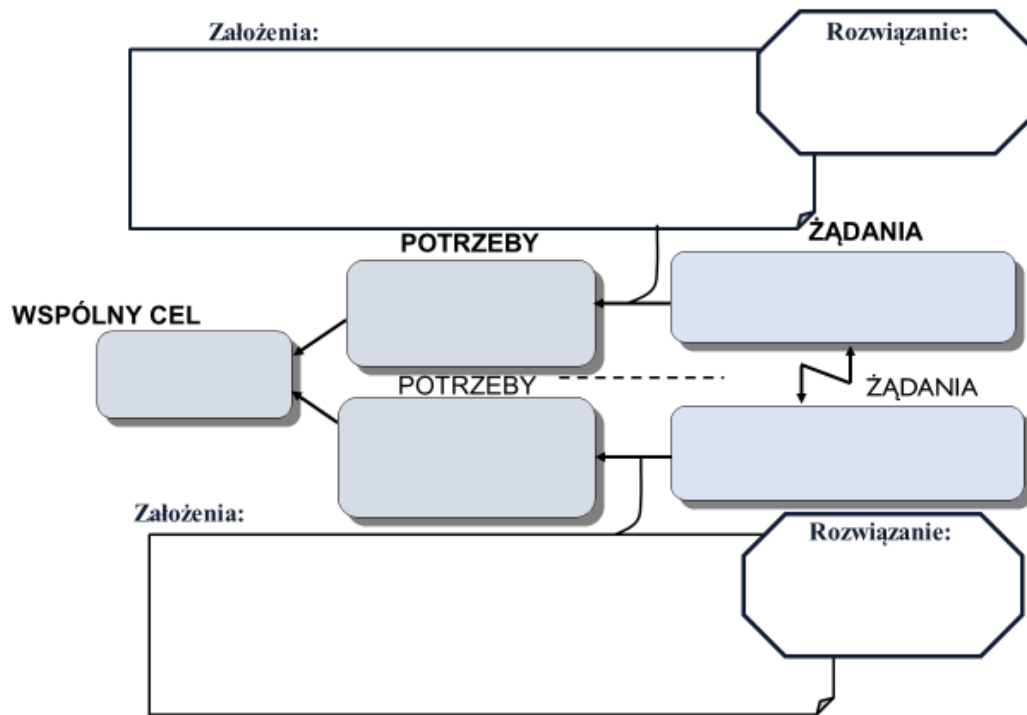

2.1.3. Konfliktų debesis - individualus darbas

Ar jūs taip pat patiriate dilemą, susijusią su mokinių pasiekimų vertinimu. O gal patiriate išorinį konfliktą su mokiniu, tėvais, direktoriumi, susijusį su jūsų taikoma vertinimo forma.

PRATIMAS 1. Užpildykite debesį. Pagalvokite apie prielaidas, lydinčias poreikius ir norus.
Pasiūlykite sprendimus.

PAVEIKSLAS: Supaprastinta konfliktų debesies diagrama

2.1.4. Loginė šaka - formuojamasis vertinimas - savarankiškas darbas

Dabar analizuokime formuojamąjį mokinių pasiekimų vertinimą, naudodami TOC įrankį - loginę šaką.

Formuojamasis vertinimas:

- Mokinio kompetencijos stiprinimas ir atsakomybės už savo mokymąsi ugdymas,
- stiprina savivertę,
- skatina laisvę,
- suteikia didesnę pasirinkimo galimybę.

1 PRATIMAS: Loginė šaka. Remdamiesi tuo, kas išdėstyta pirmiau, ir (arba) savo įsitikinimais, sudėliokite loginę šaką, kad parodytumėte savo asmeninį mąstymo ir argumentavimo būdą. Nepamirškite, kad šaka gali būti labai paprasta, tokia kaip priešastis→pasekmė → priešastis→pasekmė → priešastis→pasekmė → priešastis→pasekmė.

Taip pat gali atsitikti ir dažnai atsitinka, kad viena priešastis sukelia du ar daugiau galimų padarinių, tada šaka išsišakoja. Kartais priešasties pasekmė negali egzistuoti pati savaime, turi būti papildoma sąlyga:

Jei kažkas ir kažkas →TADA kažkas

2.1.5. Ambicingas tikslas - formuojamasis vertinimas - savarankiškas darbas

Ambicingas tikslas gali iliustruoti būdą, kurio mokytojas siekia, norintis atsisakyti vertinimo pažymiu būdo ir pereiti prie formuojamojo vertinimo. Pirmasis žingsnis taikant TOC metodą – ambicingą tikslą – apibrėžti ir tiksliai įvardyti tikslą, kurį norima pasiekti.

1 ŽINGSNIS. TIKSLIAI ĮVARDYKITE TIKSLĄ, KURĮ NORITE PASIEKTI

Pavyzdiniai tikslai, kuriuos galima parengti naudojant ambicingo tikslo įrankį:

- Aš galiu taikyti formuojamąjį vertinimą mokiniui
- Įgyvendinu formuojamąjį vertinimą savo dalyke / klasėje / mokykloje

2 ŽINGSNIS. VISŲ GALIMŲ KLIŪČIŲ SURAŠYMAS

Kitas darbo etapas – surašyti visas galimas kliūtis, trukdančias šiuo metu pasiekti užsibrėžtą tikslą. Pvz. mokytojas susiduria su žinių apie formuojamojo vertinimo būdu stoka, baiminasi tėvų reakcijos ir pan,

Taigi jis surašo konkrečias kliūtis sau pačiam:

1. Nesu susipažinęs su formuojamojo vertinimo būdu
2. Nemoku sukurti formos.
3. Nemoku nustatyti vaikams mokymosi tikslų.
4. Negaliu įvardyti tikslų mokinių kalba.

3 ŽINGSNIS. KLIŪČIŲ PAVERTIMAS TARPINIAIS TIKSLAIS

Visas šias kliūtis mokytojas paverčia tarpiniais tikslais, kuriuos jis norėtų pasiekti, kad mokymasis būtų sėkmingas.

Toliau pateiktoje lentelėje parodytas kliūčių pavertimo tarpiniais tikslais etapas:

KLIŪTIS	IO - TARPINIS TIKSLAS
1. Nesu susipažinęs su formuojamojo vertinimo būdu.	Išmoksiu formuojamojo vertinimo būdą.
2. Nemoku sukurti formos.	Išmoksiu sukurti formas mokiniams.
3. Nemoku nustatyti mokymosi tikslų vaikams.	Nustatysiu mokymosi tikslus vaikams.
4. Nemoku įvardyti tikslų mokinio kalba.	Užrašysiu juos mokiniams suprantama ir aiškia kalba.

4 ŽINGSNIS. TARPINIŲ TIKSLŲ PAVERTIMAS KONKREČIAIS VEIKSMAIS

Norint pasiekti užsibrėžtą tikslą, būtina juos paversti konkrečiais veiksmais, pvz:

IO	VEIKSMAI
Išmoksiu formuojamojo vertinimo būdą.	Išklausysiu mokymus apie formuojamąjį vertinimą.
Išmoksiu kurti formas mokiniams.	Paprašysiu draugės, kuri dirba su formuojamuoju vertinimu, kad parodytų, kaip ji kuria formas, ir pati pabandysiu per ateinantį mėnesį sukurti 3 formas savo pamokoms.
Nustatysiu vaikams mokymosi tikslus.	Parašysiu ir klasės lentoje paskelbsiu savo vedamų pamokų tikslus.

Juos paaaiškinsiu mokiniams suprantama ir aiškia kalba.	Perskaitysiu mokiniams savo tikslus ir patikrinsiu, ar mokiniai juos supranta. Ištaisysiu visas neaiškias vietas.
---	--

5 ŽINGSNIS. KONKREČIŲ VEIKSMŲ IŠDĖSTYMAS TINKAMA TVARKA

6 ŽINGSNIS. VEIKSMAI

1 PRATIMAS. Pasirinkite ambicingą tikslą, susijusį su mokymu. Parašykite jį sau, įsitikinkite, kad jis atitinka SMART kriterijus, vadovaukitės instrukcijomis ŽINGSNIS po ŽINGSNIO.

	AMBICINGAS TIKSLAS	
KLIŪTYS	IO	VEIKSMAI
1.	1.	1.
2.	2.	2.
3.	3.	3.

Paveikslas. AMBICINGO TIKSLO DIAGRAMA

3. TOC įrankių naudojimas pamokose

Pateikiamos pavyzdinės pamokų idėjos kaip įgyvendinti TOC įrankius dirbant su mokiniais klasėje. Pradžioje pateikiami du scenarijai iš Sopoto nevalstybinėje Lokomotyvo mokykloje vykdytos inovacijos. Inovacijoje kritinio mąstymo ir TOC priemonių elementai derinami su metodais, padedančiais kūrybiškai mąstyti ir ugdyti kūrybiškumą plačiąja prasme. Veikla pagrįsta pagrindine mokymo programa, skirta 1-3 klasėms.

3.1. Pamokų planų pavyzdžiai - 1. SCENARIJUS. Bendravimas.

KLASĖ: 3- PRADINĖ MOKYKLA

TEMA: BENDRAVIMAS

PROBLEMA: Kas yra bendravimas. Kaip mes galime bendrauti? Kas mums padeda lengviau bendrauti? Kas mums trukdo bendrauti?

TIKSLAS: didinti supratimą apie bendravimo procesą. Kas mums padeda? Kas mums trukdo bendrauti? Neverbalinis bendravimas. Sąmoningumo ugdymas: žodžiai turi galią, jie gali suteikti galią kitiems ir gali ją atimti. Vaikų jautrumo emocijų, kurias jie patiria įvairiose gyvenimo situacijose, ugdymas. Ką jaučiate tokioje situacijoje? Kaip ją išgyvenate? Poreikių nagrinėjimas, kuriais grindžiami mūsų veiksmai ir sprendimai. Kokius poreikius turi abi konflikto pusės? Kokius poreikius turi tas, kuris tyčiojasi, ir tas, iš kurio tyčiojamasi? Sprendimų ieškojimas, atsižvelgiant į abiejų skirtingų konfliktų pusių poreikius, bendrų tikslų nustatymas.

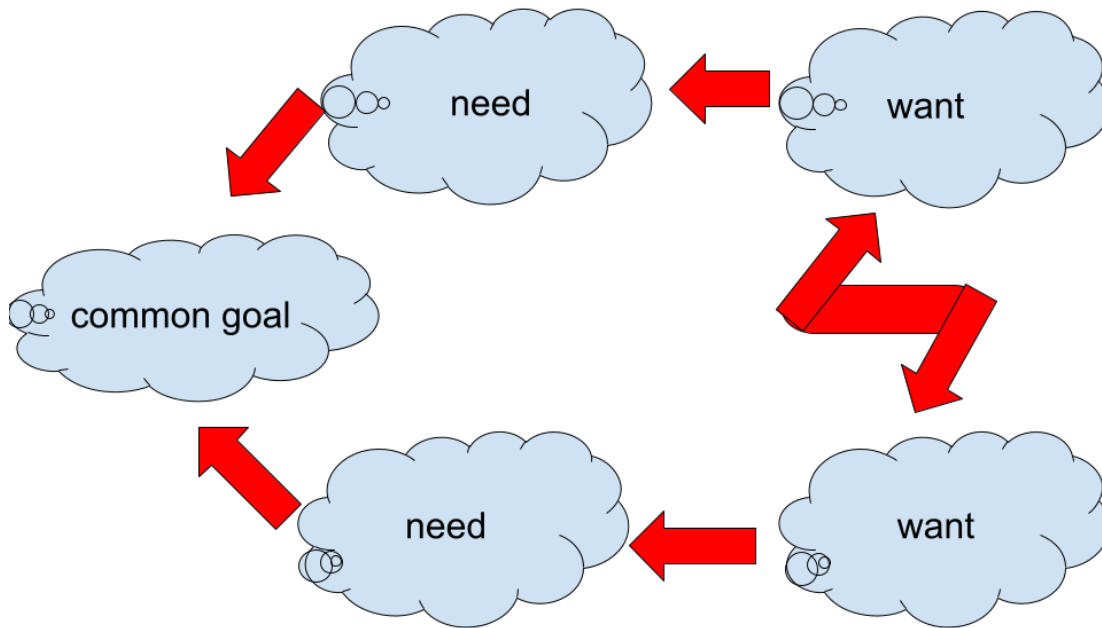
PAMOKA:

1. Istorija apie Gžesą ir Robertą.

Mokytojas skaito arba pasakoja istoriją apie du berniukus.

Gžesas eina į penktą klasę. Jis mokosi didelėje klasėje, joje mokosi 33 mokiniai. Grešas paprastai noriai eina į mokyklą. Jis nekantriai laukia susitikimų su klasės draugais. Grešui patinka mokytis naujų dalykų, kartais jam reikia daugiau padirbėti prie matematikos užduočių, kad suprastų visus skaičiavimus. Penktoje klasėje matematika jam darėsi vis sunkesnė, jis daug dirbo po pamokų. Vieną dieną per matematikos pamoką mokytoja Kasia paprašė jo išspręsti uždavinį lentoje. Grešas užtikrintai pradėjo spręsti uždavinį, tačiau kažkuriuo momentu suklydo ir sprendimas buvo neteisingas. Tuomet klasės draugas Robertas sušuko – jis kvailas, nežino atsakymo, ir garsiai nusijuokė taip, kad jį išgirdo visa klasė, taip pat ir Grešas. Grešui pasidarė be galo gėda. Jis nebegalėjo ištarti nė žodžio. Nuo to laiko jis atsisakė atsakinėti prieš klasę. Prieš einant į mokyklą jam dažnai skauda pilvą.

PRATIMAS 1. Remdamiesi pasakojimu, vaikai kartu su mokytoju sukuria konflikto debesį. Jie apmąsto veikėjų poreikius, aptaria galimus šio konflikto sprendimo būdus.

Skatiname mokinius pagalvoti, kokie poreikiai slypi už tyčiojimosi / šaipymosi / juokinimosi iš kitų. Net ir jaunesni mokiniai gali įvardyti tokius poreikius, kaip: noras būti pastebėtam kitų, poreikis būti įvertintam (net jei tai daroma kitų sąskaita). Vaikai automatiškai ieško konflikto sprendimo būdų, remdamiesi šalių poreikiais.

Kalbėjimas apie emocijas. Kokias emocijas sužadina tyčiojimas iš draugo? Kaip jaučiasi asmuo, iš kurio juokiasi kiti?

PRATIMAS 2. Konstravimo užduotis „Nuotaikos tikrinimo priemonė“.

Įvadas į užduotį:

Tikriausiai esate susipažinę su įvairiais meteorologiniais prietaisais, skirtais oro sąlygoms tirti (remiamasi pirmos klasės vaikų žiniomis). Išvardykite prietaisus, kuriuos prisimenate, skirtus temperatūrai, atmosferos slėgiui, vėjo kryptims ir stiprumui, kritulių kiekiui matuoti ir pan. Kuriame erdvę laisvai dalytis žiniomis ir prisiminti meteorologijos žinias. Apibendriname diskusiją, kad tokie prietaisai kaip termometras, barometras, lietaus matuoklis, vėjo matuoklis ir kt. leidžia tirti ir prognozuoti orus.

Tačiau šiandien pamokoje kalbamės apie emocijas, kurias jaučiame, kai, pavyzdžiui, kas nors iš mūsų tyčiojasi, ir ieškome būdų, kaip elgtis tokiose situacijose. Todėl jūsų užduotis bus sukonstruoti šiuolaikinį nuotaikų tikrinimo prietaisą.

Instrukcija:

1. Susiskirstykite į grupes po 3-4 mokinius (galima leisti mokiniams patiems laisvai susiskirstyti į grupes pagal savo pageidavimus, arba parinkti grupės burtų keliu, jei klasėje reikia stiprinti bendradarbiavimą).
2. Kiekviena grupė dabar gaus tą patį statybinių medžiagų ir žirklių rinkinį.

Reikalingos medžiagos:

- * kartoninė plokštelė.
- * plastikinis puodelis
- * 3 plastikiniai šiaudeliai.
- * 2 šašlykų lazdelės
- * tualetinio popieriaus ritinėlis
- * gabalėlis plastilino.
- * 3 segtukai.
- * 4 dantų krapštukai
- * 40 cm virvelės
- * 3 gumytės
- * 3 popieriaus lapai iš sąsiuvinio.

PASTABA: Tai pavyzdinės medžiagos, tačiau nepamirškite, kad kūrybinėms konstravimo užduotims atlikti verta duoti vaikams naudoti tai, ką atsitiktinai turime po ranka: ryžių pakuotę, prekybos centro tinklėlį, plaukų šampūno buteliuką, graikinius riešutus, kaštonus ir pan. Svarbu, kad kiekvienos grupės rinkiniai būtų vienodi.

Instrukcija:

Jūsų užduotis - sukurti šiuolaikinę „nuotaikos testavimo priemonę“. Konstravimui galite naudoti tik medžiagas iš paruošto rinkinio (negalima naudoti kitų papildomų medžiagų, pvz., savo ar klasėje esančių), tačiau neprivalote naudoti visų.

Ši priemonė turi atitikti šias sąlygas

Dėl emocijų:

- Išnagrinėti bent dvi emocijas:
- turėti nuotaikos keitimo funkciją

Techniniai terminai:

- turi vieną judantį elementą

- būti patogus ir praktiškas, t. y. kad jį būtų galima nešiotis, pasiimti su savimi, naudoti įvairiose gyvenimo situacijose.

Laikas: Išradimui sukonstruoti turite 10 minučių.

PASTABA: Atlikusi darbą, jūsų grupė turi pristatyti savo išradimą reklamos forma.

Taškai:

- Priemonės išradingumas: 1-10 taškų
- 2 taškai už kiekvieną sąlygą (pakartokite sąlygas su vaikais: ištirti bent 2 emocijas, nuotaikos keitimo funkcija, kilnojamas daiktas, patogus / praktiškas)
- Bendradarbiavimas grupėje: 1-10 taškų
- Išradimo pristatymas: 1-10 taškų

Laikas komentarams ir klausimams: Ar turite klausimų?

Laikas pradėti!

3.2. Pamokų planų pavyzdžiai - 2 TEKSTAS. Kalnai

KLASĖ: 3 - pradinė mokykla

TEMA: „KALNAI“

PROBLEMA: Vidinės dilemos, gebėjimas atsisakyti kažko, kas mums labai rūpi ir dėl ko įdėjome daug pastangų, ką ilgai planavome.

TIKSLAS: Paaikškinti, kad gyvenimas kupinas sudėtingų sprendimų ir dilemų. Parodyti savo sprendimų pasekmes. Pamatyti, kas yra praradimas, ką reiškia gedėti dėl nesėkmės. Atsakyti į klausimą, kada pasirodome esą stiprūs? KADA atsisakyti to, kas kelia grėsmę mūsų gyvybei, KAS yra drąsa ar bailumas? Kada akivaizdus bailumas reikalauja mūsų stiprybės ir drąsos?. Bendradarbiavimas, komandinis darbas, gera atmosfera sunkiai dirbant.

MOKYTOJUI: 1. Mokytojas perskaito arba papasakoja istoriją.

"Įkopti į Blanco kalną (4810 m virš jūros lygio) visada buvo mano svajonė, žiūrėjau nuotraukas ir vaizdo įrašus apie pirmuosius įkopusius į Blanco kalną, apie iškilusius sunkumus.

Šiai ekspedicijai ruošiausi pusę metų, kaupiau pinigus, pirkau įrangą, tinkamus drabužius, palapinę. Išsamiai peržiūrėjau žemėlapius ir maršrutus, išklausiau alpinizmo kursus, kad

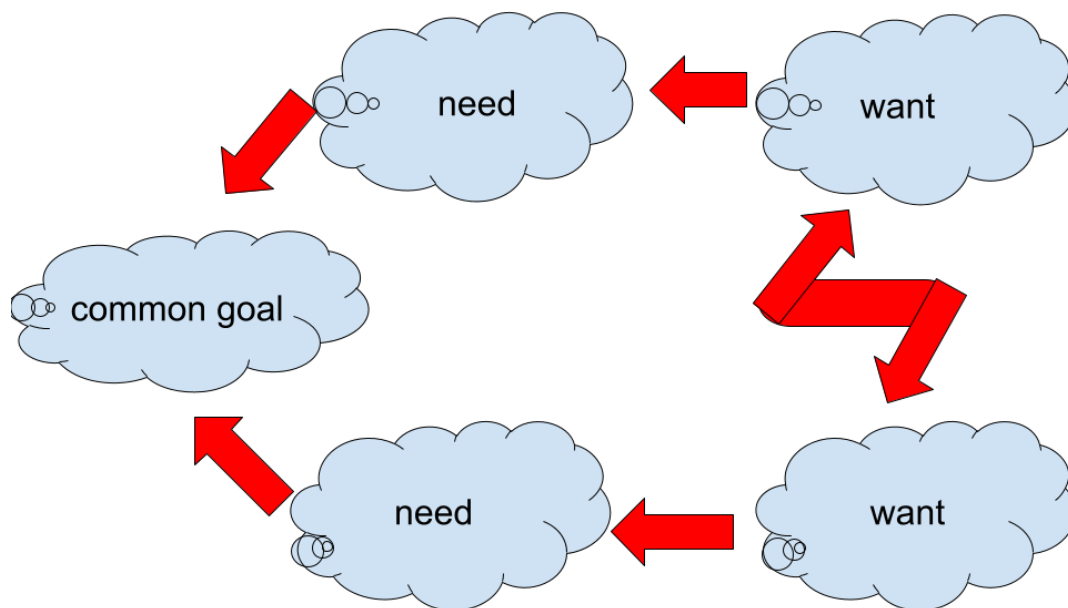
žinočiau, kaip naudotis kabliais ir vėzdais. Pagaliau atėjo ilgai lauktas laikas. Į kalnus planavau vykti liepos pabaigoje, tada būna geriausi orai. Skridau į Prancūziją, į Paryžių, iš ten traukiniu keliavau į Alpes, į Šamoni. Kopimą į viršūnę suskirčiau į kelis etapus.

Pirmiausia pakilau į kitą aukštį, 2 300 metrų virš jūros lygio. Tuomet išsiruošiau į maršrutą. Dvi dienas ten laukiau, kol mano kūnas pripras prie aukščio. Po dviejų dienų persikėliau į kalnus. Oro prognozė numatė gražų, saulėtą orą. Pirmąsias kelias valandas viskas vyko pagal planą, pamažu kopiau į kalną. Deja, po penkių valandų saulė nusileido, dangų ėmė dengti debesys. Oras greitai keitėsi. Iki viršūnės likus vos 30 minučių kopimo, dangus atrodė vis grėsmingiau. Man kilo dilema, ką daryti toliau.

UŽDUOTIS 1. Remdamiesi pasakojimu, mokiniai kartu su mokytoju pildo konflikto debesį. Jie apmąsto pagrindinio veikėjo poreikius, aptaria galimus šio konflikto sprendimo būdus. Kuriame debesį - vidinę dilemą.

Mokiniai atsako į klausimus ir savo atsakymus įrašo į debesio diagramą.

- Kokius prieštarigus poreikius turi šios istorijos herojus, kas jam rūpi?
- Kokie poreikiai slypi už šių norų?
- Koks yra jo tikslas?
- Mokiniai sudaro galimų sprendimų sąrašą.

2 UŽDAVINYS. Statybos užduotis „Tiltas per prarają“

Ivadas:

Mokytojas suskirsto klasę į grupes po 4 mokinius ir priešais kiekvieną grupę pastato po 2 kėdes maždaug 60-80 cm atstumu. Kiekvienai grupei paliekamas vienodas atstumas. Tada priešais kiekvieną grupę padeda po kelis laikraščius.

Įsivaizduokite, kad tos dvi kėdės yra du statūs, pavojingi kalnai, o tarp jų yra gili bedugnė. Mokytojas parodo mokiniams kėdes ir prašo įsivaizduoti situaciją. Vieno iš šių kalnų papėdėje įsikūręs vaizdingas kaimelis, o ant kito kalno šlaito kadaise buvo pastatyta trobelė. Kaimo gyventojai nusprendė per šią prarają pastatyti kabantį tiltą, kuris padėtų greičiau pasiekti nakvynės namus ir būtų įdomi turistų atrakcija.

Instrukcija:

Jūsų užduotis – tik iš gautų laikraščių pastatyti kabantį tiltą tarp kalnų, kurie yra kėdės. Lairaščius galite suvynioti, suplėšyti, pradurti skylės, sujungti juos tarpusavyje ir t. t., kaip norite ir kaip susitarsite grupėje. Tiltas negali būti niekuo paremtas, jis turi kabėti savarankiškai. Tam turite 10 minučių.

Pasibaigus šiam laikui, pasakysiu STOP ir tada turėsite baigti statyti tiltą. Tada vyks tilto bandymas, nes per tiltą eis daug žmonių ir jis turi būti saugus.

TILTO BANDYMAI:

Tiltui išbandyti turėsite tik vieną minutę. Kai mokytojas pasakys STARTAS ir įjungs chronometrą, komanda turi po vieną ant tilto uždėti savo grupės narių batus. Bandymai bus tęsiami tol, kol pasibaigs visa minutė arba kol tiltas bus sugadintas.

TAŠKAI:

- Grupės bendradarbiavimas: 1-10 taškų.
- Kiekvienas padėtas batas: 3 taškai.

PASTABA: Komanda gali pelnyti papildomus 8 taškus, jei statybos metu sugalvoja eiliuotą šūkį tilto atidarymui ir pristato jį prieš tilto bandymą.

Pirmyn!

4. Tarpininkavimą/mediaciją palaikančios mokyklos aplinkos kūrimas - praktiniai patarimai

Įvedant tarpininkavimą/mediaciją mokykloje, tokiam pokyčiui reikia paruošti mokyklos aplinką. Tai kelių etapų procesas, todėl būtina, kad visa mokyklos bendruomenė būtų orientuota į abiem pusėms naudingą konfliktų sprendimą.

Bendraamžių tarpininkų/mediatorių pasirinkimo etapas.

Mokykloje atlikome vyresniųjų klasių mokinių pasitikėjimo mokykla apklausą. Mūsų pasiūlyti klausimai buvo apie žmones, kuriais mokiniai pasitiki mokykloje; žmones, kuriems gali patikėti paslaptį; žmones, į kuriuos gali kreiptis sunkioje situacijoje, paaiškinant, kad mokiniai turėtų įrašyti ne mokytojų, o bendraamžių vardus. Mokiniai buvo informuoti, kad gali būti, jog jų artimiausioje aplinkoje nėra žmogaus, kuriuo jie pasitiki, ir tai taip pat bus mums vertinga informacija. Apklausa buvo atliekama anonimiškai. Suskaičiavus balsus, buvo surengti susitikimai su mokiniais, kurių vardai ir pavardės buvo minimi dažniausiai. Į organizacinį susitikimą buvo pakviesti ir visi norintys dalyvauti mokyklos mediatorių projekte. Organizacinio susirinkimo metu buvo aptarta mūsų klubo idėja, pristatytos sutartys, kurios buvo pasirašytos su mediatorių klubo dalyviais.

Siekėme, kad mokiniai Mediatorių klubą vertintų ne kaip papildomą popamokinę veiklą, o kaip unikalią galimybę įgyti kompetencijų, kurios jiems pravertis suaugus, ir galimybę bendrauti mokykloje.

Mokyklos mediatorių mokymai prasidėjo po to, kai jau dvejus metus dirbome mediacijos metodu mokykloje, tik prieš tai mediatoriai buvo mokytojai. Mokykloje jau buvo susiformavusi tarpininkavimo ir abiem pusėms naudingo konfliktų sprendimo kultūra, o mokiniai turėjo patirties dalyvauti tarpininkavime, sprendžiant konfliktus tarp bendraamžių. Sukūrus tokią aplinką, lengviau rengti seminarus mokyklų tarpininkams/mediatoriams.

5. TOC naudojimas tarpininkaujant mokyklose

5.1. Tarpininkavimo mokykloje scenarijus naudojant TOC įrankius

5.2. Pavyzdinių užduočių, skirtų tarpininkavimui mokykloje, pasiūlymai

Toliau rasite keletą pratimų, kuriuos galima naudoti dirbant su bendraamžiais tarpininkais.

Pratimai

Nuo emocijų prie poreikio.

Toliau rasite keletą trumpų istorijų. Atidžiai juos perskaitykite. Antra, užsirašykite visas emocijas, kurias galėjo patirti veikėjai, ir pabandykite diagnozuoti, kokie nepatenkinti ar patenkinti poreikiai galėjo lemti sudėtingą ir nemalonų elgesį.

1 istorija

Ana į mokyklą atsinešė visiškai naujus plamasterius. Ji padėjo juos ant suolo, atsisuko į Ema ir šypsodamasi parodė į pakuotę. Ema parodė keistą veido išraišką, Anai kažkaip pasidarė nejauku. Ji žavėjosi Ema ir rūpinosi, kad su ja būtų geri santykiai. Būdama Emos draugijoje jautėsi svarbi. Per pertrauką Ana priėjo prie draugės.

- Turiu tokius pačius plamasterius kaip ir tu, - pasakė ji ir nusišypsojo.

- Pastebėjau - Ema neatrodė laiminga. - Prieš savaitę tu taip pat turėjai tokį patį trintuką ir galąstuvą, - pasakė Ema ir nuėjo. Ana stovėjo apstulbusi.

Pasibaigus kitai pamokai, Ema praeidama pro Anos suolą, užkliudė vandens buteliuką, kuris išsiliejo ant visiškai naujų Anos plamasterių.

- Ak, atsiprašau, - pasakė Ema ir išėjo į pertrauką. Anai suspaudė gerklę.

	Situacija	Emocija	Nepatenkintas/patenkintas poreikis
ANA	Ann atneša naujus plamasterius.	Džiaugsmas, pasididžiavimas	Grupės priklausomybė
	Ema keistai nusišypso, pamačiusi Anos plamasterius.		
	Emos ir Anos pokalbis.		
	Ema užpila vandens ant Annos plamasterių.		
	Situacija	Emocija	Nepatenkintas/patenkintas poreikis
EMA	Ema mato, kad Ana turi tokius pačius plamasterius kaip ir Ema.		
	Ana giriasi savo naujaisiais plamasteriais.		
	Emos ir Anos pokalbis		
	Ema užpila vandens ant Anos		

	plamasterių.		
--	--------------	--	--

2 istorija

Per pertrauką berniukai žaidžia „bulvę“. Jie sėdi ratu ir greitai atsikrato garuojančios daržovės. Tai kupina juoko ir jaudulio. Šalia jų stovi Jonas ir labai nori prisijungti prie žaidimo. Jis klausinėja berniukų, bet šie jam nieko neatsako. Jie pradeda dar vieną raundą, Jonas atsisėda į ratą, bet berniukai jam sako, kad jis negali žaisti, nes laiko „bulvę“. Jonas išeina iš rato. Grįžęs į kambarį jis pasiima kėdę ir nori ją mesti į Simoną. Berniukai pradeda šaukti, ateina mokytojas.

	Situacija	Emocija	Nepatenkintas/patenkintas poreikis
JONAS	Berniukai žaidžia karštą bulvę, Jonas nori prisijungti prie žaidimo		
	Berniukai sako, kad Jonas negali su jais žaisti		
	Jonas paima kėdę ir nori mesti į Simoną		
	Situacija	Emocija	Nepatenkintas/patenkintas poreikis

BERNIU- KAI	Per pamoką jie žaidžia "karštąją bulvę"		
	Jie neleidžia Jonui su jais žaisti		
	Jonas laiko karštą bulvę		
	Jonas paima kėdę ir nori ją mesti į Simoną.		

3 istorija

Į žaidimų aikštelę įbėga mažas šuo. Jis išoka į smėlio dėžę ir linksmai pribėga prie vaikų, tačiau šie ima garsiai verkti. Šuns šeimininkė prieina prie smėlio dėžės ir sako vaikams:

- Jis mielas, jis nori su jumis žaisti.

- Paimkite šį šunelį iš smėlio dėžės. Čia draudžiama vedžioti gyvūnus, argi neskaitėte užrašo ant lentelės? - šaukia viena iš mamų, kuri greitai pribėgo prie savo vaiko ir ištraukė rėkiantį iš smėlio dėžės. - Tuoju iškviesiu policiją.

- Bet mano šuo labai mielas, jis tik nori žaisti. - Šuns šeimininkas ginasi.

- Bet mano vaikas nenori žaisti su jūsų šunimi, iš kur jums šovė tokia mintis? - šaukia mažylio motina. - Visi šunų šeimininkai taip kalba apie savo šunis, o paskui vaikams įkanda.

Moteris su šunimi skubiai pasišalina iš žaidimų aikštelės.

- Ji net neatsiprašė. - Skundžiasi mama.

	Situacija	Emocija	Nepatenkintas/patenkintas poreikis
ŠUNS ŠEIMININ- KĖ	Pasakoja apie savo šunį, teigia, kad jis tik nori žaisti su vaikais		
	Vaiko mama šaukia ant šuns savininko.		
	Šuns savininkė ginasi, įtikinédama, kad šuo yra mielas.		
	Ji išeina iš žaidimų aikštelės.		
	Situacija	Emocija	Nepatenkintas/patenkintas poreikis
VERKIAN- ČIO VAIKO MAMA	Į žaidimų aikštelę įžengus šuniui, vaikai pradeda verkti.		
	Šuns šeimininkė tikina, kad šuo yra mielas.		
	Mama nori iškviešti policiją		

	Ji piktinasi, kad šuns savininkė neatsiprašė.		
--	---	--	--

6. Apibendrinimas

Šiame vadove pateiktos TOC priemonės ir jų naudojimo būdai yra skirti padėti ir suteikti saugumo jausmą, naudojant naujas priemones ir naujai įgytas žinias. Jomis taip pat siekiama paskatinti naujų įgūdžių naudojimą ir riziką suklysti mokantis ir diegiant naujus dalykus. Vadovas skirtas kaip paskata pabandyti naudotis TOC priemonėmis ir jų pagrindu kurti pamokų fragmentus, išstisus pamokų blokus ar projektus. Šiame vadove siūlomos užduotys ir pamokų scenarijai buvo naudojami per mediatorių klubą, t. y. per papildomas pamokas, per NŠP Lokomotyva įdiegtas naujoves, bet visų pirma per pačias pagrindines ankstyvojo ugdymo pamokas, t. y. pamokas, integruotas į individualų ugdymą (kalbos, matematikos, socialinio ugdymo ir kt.), ir atskirų dalykų pamokas vyresnėse klasėse. TOC priemonės naudojome nuotoliniu būdu ir mokykloje. Mokėme supratimo ir bendravimo. Ir žinome, kad tai veikia, ne tik duoda rezultatų, moko mąstyti, bet ir praplečia akiratį. Tai praplečia ugdymo galimybes, bet nieko nesustiprina ir nesugriežtina. Taikydamas naujoves mokytojas turi galimybę būti įtakingas ir daryti įtaką vaikų ir visų jų šeimų tikrovei. Mokėjimas tarpininkauti – taikiai spręsti konfliktus, mokėjimas pažvelgti į save, kitus ir sprendžiant konfliktą sutelkti dėmesį į poreikius – patenkintus ir nepatenkintus – yra mūsų tikrasis indėlis į visos mokyklos bendruomenės gyvenimą. Šis ugdymas nesvarsto, kas kaltas, bet ieško, kokie poreikiai lemia konkretaus žmogaus elgesį. Tai visiškai keičia perspektyvą. Tai mokymasis priimti sprendimus, remiantis savo poreikiais. TOC ir tarpininkavimas gali padėti kurti mokyklą, pagrįstą santykiais, artumu ir geru bendravimu. Būti mokytoju – tai naudotis savo intelektualiais ištekliais, priemonėmis ir būti intelektualia asmenybe, remiantis vertybėmis. Šiuo vadovu skatiname jus ieškoti, padaryti ugdymą patrauklesnį, bet ne jį nuspalvinti, papuošti ar padaryti už mokinius. Rūpestis, iššūkių, įrankių ir savarankiškumo galios suteikimas – tai vadovėlis, kaip būti kūrybiškiems ir reikalauti iš mokinių kūrybiško požiūrio.

Šis vadovas jums gali būti naudingas, nes jame pateikiama naujų idėjų, patikrintų sprendimų ir žingsnis po žingsnio parodomas TOC priemonių diegimo procesas. Jis suteikia

jums galimybę pamatyti, kaip dirbo kiti, praktiškai išbandyti savo darbą su TOC priemonėmis ir pratybų galią, kad įkvėptumėte jus kurti savo patirtį.